

ХРИСТИЯНСЬКА ТРАДИЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

У статті представлено теоретичний аналіз поняття «християнська традиція» як педагогічної реальності, яка складається з таких компонентів, як: онтологічна основа, цивілізаційний зміст, ціннісні витоки, організація сімейного та шкільного виховання, уявлення про особистість, методологія самопізнання. Освоєння традиції в різних формах освіти передбачає три складові: знання традиції, досвід її засвоєння і побудова особистого буття на основі цього досвіду. Освоїти традицію – значить оволодіти мистецтвом порівнювати досвід власного життя з духовними, ціннісними орієнтирами. Це означає увійти в традицію, стати її носієм, пізнати дієвість смислів і ціннісних традицій; практично застосувати їх енергію і творчу сутність.

У сучасних педагогічних дослідженнях розрізняють світський та церковний компоненти християнської традиції. Світський компонент визначає традицію як систему форм і стереотипів суспільної поведінки, тобто низку обмежень для широкого особистісного розвитку. Церковний компонент християнської традиції включає форми і зміст християнського виховання особистості. Відносно ж духовно-морального становлення особистості християнська традиція є формою і змістом християнського виховання.

З методологічної точки зору розрізняють культурно-історичну традицію та Священний (церковний) Переказ. При цьому зміст християнської традиції виховання сприяє розвитку особистості та її духовно-моральному становленню. У християнській традиції духовно-моральне становлення особистості спрямоване на розкриття її творчого потенціалу. Розрізняють два головних типи єдиної моделі християнського виховання – старозавітний і новозавітний. У житті конкретної людини обидва типи виявляють себе в нерозривній єдності. Єдність цих типів передбачає їх специфічне поєднання в особистості.

Ключові слова: християнське виховання, християнська педагогічна традиція, духовно-моральне формування, особистість, методологія християнського виховання, Церква, школа, сім'я.

В статье представлен теоретический анализ понятия «христианская традиция» как педагогической реальности, которая состоит из таких компонентов, как: онтологическая

основа, цивилизационное содержание, ценностные истоки, организация семейного и школьного воспитания, представление о личности, методология самопознания. Усвоение традиции в различных формах образования предполагает использование трех составляющих: знание традиции, опыт ее усвоения и построение личного бытия на основании этого опыта. Усвоить традицию – значит овладеть искусством сопоставлять опыт собственной жизни с духовными, ценностными ориентациями, то есть войти в традицию, стать ее носителем, осознавать действительность мысленных и действительных традиций; практически использовать их энергию и творческую сущность.

В современных педагогических исследованиях различают светский и церковный компоненты христианской традиции. Светский компонент определяет традицию как систему форм и стереотипов общественного поведения, то есть ряд ограничений для широкого личностного развития. Церковный компонент христианской традиции включает формы и содержание христианской воспитания личности. Что касается духовно-морального формирования личности, то христианская традиция является формой и содержанием христианского воспитания.

С методологической точки зрения, различают культурно-историческую традицию и Священное (церковное) Предание. При этом содержание христианской традиции воспитания способствует развитию личности и ее духовно-моральному формированию. В христианской традиции духовно-моральное воспитание личности направлено на развитие ее творческого потенциала. Различают два типа единой модели христианского воспитания – старозаветный и новозаветный. В жизни каждого человека оба типа выражают себя в неразрывном единстве. Единство типов предполагает их особенное объединение в личности.

Ключевые слова: *христианское воспитание, христианская педагогическая традиция, духовно-моральное становление, личность, методология христианского воспитания, Церковь, школа, семья.*

The article gives the theoretical analyses of the Christian tradition concept as the pedagogical formation consisting of the following components: onthodological basis, methodology of tradition, family and school upbringing of teenagers. The development of traditions in various forms of education has three components: the knowledge of tradition and the experience of the personal life cultivating.

Analyzing the Christian traditions means knowing the tradition, its mastering and gaining the life experience on its basis. To master the tradition means to have the ability to correlate the life experience with the spiritual values. This means the practical application of their spiritual energy and the creative power. Modern pedagogical researchers differentiate the civil and church

components of the Christian tradition. The civil component defines tradition as the system of the personality's social behavior. The component of the Christian traditions includes the forms and contents of the Christian upbringing.

From the methodological point of view the researchers differentiate the cultural and historical tradition and the church teaching. The concept of the Christian tradition causes the development of the personality and his spiritual and moral cultivation. According to the Christian traditions the spiritual and moral cultivation of the personality causes his creative power. The personality is not limited by his individuality. There are two types of the Christian upbringing scheme. They are the Old Testament and the New Testament schemes. Being united together they make up a new formation in the personality.

***Keywords:** Christian education, Christian pedagogical tradition, moral and spiritual formation, personality, methodology of Christian education, church, school, family.*

Постановка проблеми. Дослідження онтологічних та аксіологічних коренів церковного змісту християнських традицій як засобу християнського виховання підлітків у сучасній Україні неможливе без співставлення шляхів засвоєння суперпозицій церковної та світської педагогіки.

Аналіз останніх досліджень. Питання дослідження християнських традицій як засобу християнського виховання підлітків в умовах сьогодення відображено у працях Тхоржевської Т. Д., Ващенко Г. І. та інших науковців.

Мета статті полягає у висвітленні шляхів засвоєння церковного змісту християнської традиції як засобу виховання підлітків в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. У сучасних педагогічних дослідженнях розрізняють світський та церковний компоненти християнської традиції. Світський компонент визначає традицію як систему форм і стереотипів суспільної поведінки, тобто низку обмежень для широкого особистісного розвитку. Церковний компонент християнської традиції включає форми та зміст християнського виховання особистості. Відносно ж духовно-морального становлення особистості, християнська традиція є формою і змістом християнського виховання.

З методологічної точки зору розрізняють культурно-історичну традицію та Священний (церковний) Переказ. Стереотипи культурно-історичної традиції відносно християнської традиції виховання співвідносяться з чітким

підпорядкуванням особистості системі стійких соціальних норм. Але ці норми – Божі Заповіді – сприяють формуванню умов духовно-морального становлення особистості. Вони свідомо засвоюються та сприймаються особистістю за умов її вільного морального самовизначення. При цьому зміст християнської традиції виховання сприяє розвитку особистості та її духовно-моральному становленню.

Церковний Переказ досліджується як спосіб і умова сприйняття Істини. Переказ передає кожному члену Церкви здатність сприймати й пізнавати Істину у відповідному для неї світлі, а не через людський розум.

Переказ – це не передача минулого в майбутнє, а здатність Церкви передати Істину. Жити за Переказом – значить жити церковним життям. На цьому рівні християнської традиції людина бачить себе перед Лицем Божим, зосереджується на внутрішньому «Я», відкриває в собі реальність внутрішнього світу. Переказ – це звернення до свідчень святих, засвоєння їх духу, тобто особливого погляду на світ, особливої духовної орієнтації людини в цьому світі. Через Переказ виявляються онтологічні й аксіологічні корені християнської традиції.

Філософське тлумачення християнської традиції відкриває для людини її власну особистісну глибину, бездонність особистісного буття, що перевершує створений світ. Відносно християнського світорозуміння особистість не «розвивається» – вона «збувається». Особистість за християнським світоглядом – це буття людини з Богом [1].

У християнській традиції духовно-моральне становлення людини спрямоване на розкриття її творчого потенціалу. Людина – не обмежена своєю індивідуальною природою.

Християнська традиція виявляє себе в індивідуальних подіях історії України й у світовій історії. Людина привчається до необхідності підкорятися закономірностям історії та адаптуватися до об'єктивних суспільних змін, учиться розуміти події, виявляти їх зміст. Традиція є джерелом онтологічної свободи людини. Доступ до традиції відкривається через життя в Церкві.

Розрізняють два головних типи єдиної моделі християнського виховання – старозавітний і новозавітний. У житті конкретної людини обидва типи виявляють себе в нерозривній єдності. Єдність цих типів передбачає їх специфічне поєднання в особистості.

При цьому розрізняють «зовнішню» та «внутрішню» освіту. «Зовнішня» освіта пов'язана із засвоєнням культурних зразків, що дозволяють людині осягати норми й цінності суспільства. «Внутрішня» освіта пов'язана з пробудженням процесу духовно-морального становлення особистості. Християнське виховання при цьому розглядається як суперпозиція двох типів – старозавітного і новозавітного виховання. Вона проявляється в різні моменти духовного становлення конкретної особистості. У християнському вихованні взаємодію цих двох типів визначають як поєднання закону і благодаті.

У житті конкретної особистості в різні моменти її духовного становлення поєднуються різні типи виховання.

Логіка духовного становлення особистості передбачає необхідність реалізації ступенів свідомого підпорядкування вищій силі закону. Поняття суперпозиції сприяє прискоренню природного органічного процесу духовної зрілості людини. У рамках типологічної моделі осмислюється позиція вчителя й характер виконання його професійної місії, коли педагог допомагає дитині освоїти соціальні норми та прийняти непорушність морального закону. Глибина і повнота особистісного духовного життя педагога визначає міру «новозавітного», виконання з любов'ю його педагогічного покликання. Учитель стає наставником. Він наставляє на шлях, який починається на землі й веде до неба.

Велику роль у цьому відіграє сімейне виховання [2]. Сім'я є спадкоємицею та берегинею духовно-моральних традицій, виховує дітей своїм укладом життя. З духовної точки зору, сім'я покликана передавати духовно-релігійну, національну, українську традицію від одного покоління до іншого.

Оскільки сучасна сім'я відокремлена від культурно-творчої традиції християнства, відбувся її перехід від сім'ї, заснованої на духовних відносинах,

до сім'ї, заснованої на психологічних відносинах, що сприяє формуванню егоїзму.

На наш погляд, це є головним фактором розпаду сім'ї в сучасному суспільстві, оскільки поєднання людей лише на фізіологічній основі не створює основи для духовно-морального становлення дитини. Виховання у християнській родині є основою духовно-морального становлення християнської традиції. У відповідності до Церковного Переказу, християнська сім'я розглядається як «мала Церква». Вона народжується в таїнстві шлюбу, де благословляються діти подружжя, а батьки отримують благодать для виховання дітей. Символічний земний шлюб (чоловік, дружина, діти) порівнюється небесним (Господь, Церква, християни – діти Церкви).

Православна родина спільно виконує Божу волю. Ієрархічна організація сім'ї сприяє духовному становленню особистості в різні періоди її розвитку та розкриттю психофізичних сил. Прийняття сімейної ієрархії повинно бути актом вільної волі кожного члена сім'ї. Насильство над волею іншого, хоча б в ім'я любові, убиває саму любов. У християнській родині весь уклад життя пов'язаний з церковним календарем, де актуалізуються історичні події Батьківщини.

Опора на Церкву, участь у церковному житті становлять істотні умови і змістовну основу спадковості. Бог не є Бог мертвих, а живих, у Бога всі живі, і Церква об'єднує покоління, які нині живуть і жили колись. Для людини вони включені в життя Церкви. Заповіти попередніх поколінь ніколи не стають мертвою літерою. Вони сповнені особистісним глуздом і несуть у собі духовну енергію, що дозволяє творчо вирішувати завдання влаштування людського життя в сучасному світі.

Сімейне виховання тісно пов'язано із діяльністю школи. Для кожної дитини з християнської родини в школі відбувається зустріч Церкви і життя.

Питання про взаємовідносини Церкви та школи у християнській традиції більш широке, ніж викладання релігійного вчення чи спільна діяльність в освітній сфері. Визначальне значення має не формальне підкорення школи церковному статуту, а внутрішній, духовний вплив Церкви на школу. Церковна

школа має бути пронизана духом віри. Уважаємо, що ці системи не можуть бути абсолютно різними, оскільки, вони поєднані в одній культурі та повинні орієнтуватися на єдині ціннісні домінанти.

В історії української освіти присутні кілька стереотипних уявлень про духовну освіту. Її розглядають як вузько-клерикальну науку, яка обмежує культурну активність людини, замикаючи її духовне життя в рамках виконання церковного культу. Ці стереотипи зумовлені непростотою історією взаємин між державою і Церквою. Зокрема, у радянський період духовні школи були закриті, а світська освіта була відлучена від православної традиції. Сучасна ситуація вимагає рішучого переосмислення стереотипів, що протиставляють світську і духовну освіту.

Під церковним життям розуміємо повноту особистісного буття людини в кожній дії та думці. Завдання церковної школи не можуть обмежуватися тільки зовнішньою стороною, а цілі та ідеали світських шкіл не можуть ігнорувати ціннісні домінанти цивілізації, створеної згідно з християнською традицією. В освіті більш важливим є засвоєння традиції, а не передача новим поколінням основних знань, умінь і навичок, що забезпечують відтворення всієї сукупності цивілізованого життя.

Висновки. Освоєння традиції в різних формах освіти передбачає три складові: знання традиції, досвід її засвоєння і побудова особистого буття на основі цього досвіду. Освоїти традицію – значить оволодіти мистецтвом спів – ставляти досвід власного життя з духовними, ціннісними орієнтирами, тобто увійти в традицію, стати її носієм, пізнати дієвість смислів і ціннісних традицій; практично застосувати їх енергію і творчу сутність.

Для того, щоб школа змогла вирішити завдання засвоєння традицій, в освітньому процесі необхідно забезпечити: засвоєння знань, формування навичок з тієї чи іншої навчальної дисципліни; формування досвіду трудової та творчої діяльності; засвоєння цінностей та значення традиції; формування досвіду міжособистісного спілкування на основі цінностей традиції, досвіду духовного життя. Якщо школа не здатна цього забезпечити – вона не виконує завдання засвоєння традиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Святое Евангелие с толкованием блаженного Феофилакта, Архиепископа Болгарского. М.: «Новая книга», Ковчег, 2000. – 608 с.
2. Тхоржевська Т.Д. Православне виховання в теорії педагогіки України: монографія / Т.Д Тхоржевська. – Київ, 2008 – 398 с.
3. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, вихованців, молоді і батьків. / Г. Ващенко – Т. I, 3-тє вид.- Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 191 с.